

PĀRDOMAS PAR GRĀMATU *LATGALE. ATSPULGI VĒSTURES SPOGULĪ*

Inese Runce, *Dr. hist.*,

LU Filozofijas un socioloģijas institūta vadošā pētniece

Kādreiz 19. gs. beigās barons Gustavs fon Manteifels no Dricāniem esot dūsmās uzrakstījis, ka poļi par Sumatru un Borneo salām zina daudz vairāk nekā par savām Polijas-Lietuvas valsts bijušajām ziemeļu teritorijām. Arī interese esot lielāka par šīm eksotiskajām salām nekā par Latgali.

Baronam G. fon Manteifelam arī šodien būtu ko teikt par mūsdienu Latvijas vēstures politiku un pētījumiem. Latgales vēsture arī 21. gs. turpina būt *terra incognita* gan lielākajai daļai profesionālo vēsturnieku, gan amatieriem. Varam attaisnoties ar 20. gs. traģēdiju un karu šausmām, okupācijām, totalitārajiem un autoritārajiem režīmiem u. c. objektīvām realijām, taču arī šodien pēc 30 savā neatkarīgajā Latvijas valstī pavadītiem gadiem nekas daudz nav mainījies, un barona G. fon Manteifela sāpi par vēsturiski, akadēmiski un intelektuāli “nezināmo zemi” Latgali neviens nav pacenties mazināt.

Latgales vēstures pētījumi, īpaši, kas attiecas uz 20. gadsimtu, veido mazu daļu no Latvijas vēstures historiogrāfijas. Par nožēlu, Latgales vēstures izpēte nav bijis prioritārs virziens Latvijas vēstures zinātnes attīstībā pēdējos trīsdesmit gados. Daudzu Latgales 20. gadsimta vēstures notikumu gaita, vēsturiskais konteksts, personību un institūciju loma un nozīme aizvien ir mazpētītas tēmas, kas atrodas dažādu vēsturisko un ideoloģisko interpretāciju gūstā, tādējādi radot daudzas vēsturiskā procesa un konteksta neskaidrības.

Šos akadēmiskos robus Latgales vēstures pētniecībā nereti fragmentāri aizpilda novadpētnieki vai arī vēsturnieki – amatieri, kuru zinātniskā interese ved ārpus tradicionālās vēstures zinātnes pētījumu metodoloģijas

rāmjiem. Viens no šādiem Latvijas zinātniekiem ir Manfreds Šneps-Šnepe, kurš 2020. gadā izdeva savu jaunāko garadarbu no vēstures zinātnes jomas – *Latgale. Atspulgi vēstures spogulī*.

Autors ir tehnisko zinātņu doktors telekomunikācijās (1969), inženierzinātņu habilitētais doktors (1992), Ventspils Augstskolas Starptautiskā radioastronomijas centra vadošais pētnieks, bijis viens no Rēzeknes Augstskolas dibinātājiem. Kā pats uzsver grāmatā, viņš vienmēr aktīvi interesējies par vēsturi, kā arī publicējis savus atklājumus par dažādām Latvijas vēstures tēmām, personībām un vēstures notikumiem. Uz grāmatas vāka M. Šneps-Šnepe atzīst, ka šī grāmata par Latgali ir ne tikai stāsti (klasiski struktūrēti periodiski laikā – aut.) par Latgali, bet arī par to, kas notika tai apkārt – gan tuvākā, gan tālākā pasaulē: “Tas ir vēstījums par gadsimtiem, kariem un iekarojumiem, par dižu un ne tik dižu cilvēku likteņiem.”

Jau grāmatas nosaukumā uzsvērts, ka tie ir vēstures atspulgi, liekot lasītājam noprast, ka nav ambīciju to saukt par objektīvu (cik jau nu tas šajā zinātnes jomā ir iespējams) pētījumu, bet gan subjektīvu nevēsturnieka skatījumu, kam ļauts plūst raitāk un brīvāk, ārpus vēsturisko notikumu tradicionālā tematiskā loka. Autors ar savu ideoloģiski visai kreiso skatījumu mēģina šķetināt Latgales vēstures notikumu gaitu un izvērtēt, viņaprāt, redzamāko un nozīmīgāko latgaliešu personību devumu. Profesors ir centies parādīt Latgales vēstures notikumu mozaiku, ieliekot to pasaules vēstures kontekstā. Viegli, aizraujoši un ar vērīenu. Ar pārāk lielu centību un tekstuālu apjomu autors cenšas padarīt Krievijas ķeizarieni Katrīnu I

par latgalieti, uzsvērt latviešu sarkano strēlnieku pasaules nozīmi un viņu ietekmi Latgales II kongresa gaitā, kā arī izceļ Latgales historiogrāfijā nezināmu personību lomu un devumu Latgales kultūrvides veidošanās procesā.

Tā kā šī grāmata ir veidota pēc atspulgu principa un koncepcijas, kas ir visai pateicīgs piegājiens, tad tā arī jālasa un to var lasīt ar lielu interesi kā autora paša subjektīvo idejisko skatījumu un tēmu selektivitāti.

Manu neizpratni raisīja tikai divas lietas. Pirmais, cik lielā mērā, pat nediplomēta vēsturnieka sacerējumā, var atļauties eksponēt sevi un savu vēsturi. Un otrs – cik daudz pat šāda formāta vēstures sacerējumā ir atļauts būt politiskam – nepamatoti kritizēt savus politiskos pretiniekus, konkrēti šeit minot Latgales simtgades kongresa norisi, sniegumu un cilvē-

kus, kuri aktīvi darbojās šī notikuma tapšanā un norisē? Jautājums paliek neatbildēts, tādu precedentu īsti nav arī bijis. Turklāt šīs divas nianšes grauj paša autora reputāciju un ticību viņa izvēlētajiem Latgales vēstures atspulgiem. Negribu domāt, ka šī grāmata ir tapusi, tikai un vienīgi lai autors aktualizētu sevi vai savu personīgo vēsturi un nomelnotu politiskos pretiniekus. Kaut gan, lasot uzmanīgi un nonākot pie grāmatas nobeiguma, un izdevumā redzot sponsoru vārdu, šī sajūta ir brīžiem nepārvarama.

Taču, neskatoties uz šī divām mazajām niansēm, grāmata ir vērtīga lasāmviela ikvienam, kam interesē ne tikai Latgales vēsture, bet arī labs subjektīvs vēstures atspulgs un tā pasniegšanas pilotāža. Nevienu minūti nav garlaicīgi, un liels paldies autoram par to.